

Maksym Podhajski

Rzeczywistość wiary w życiu i nauczaniu o. Aleksandra Mienia (1935-1990)

Studia Theologica Varsaviensia 50/2, 177-188

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. MAKSYM PODHAJSKI

RZECZYWISTOŚĆ WIARY W ŻYCIU I NAUCZANIU O. ALEKSANDA MIENIA (1935-1990)

Benedykt XVI Listem apostołskim w formie *motu proprio* „Porta fidei” ogłosił Rok Wiary w Kościele katolickim, który się rozpoczął 11 października 2012 r. w 50. rocznicę otwarcia *Vaticanum II*, a zakończy 24 listopada 2013 r. w uroczystość Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata. We wspomnianym dokumencie Piotr naszych czasów pragnie zwrócić uwagę na siłę i piękno wiary, w celu „autentycznego i nowego nawrócenia się do Pana, Zbawcy świata”¹. Papież wyraża nadzieję, że przeżywany Rok Wiary przyniesie umocnienie więzi z Chrystusem, będącym źródłem autentycznej miłości i gwarantem pewnej przyszłości². Powyższe stwierdzenie nie mogą nie podzielać także inni chrześcijanie, zwłaszcza najbliżsi nam bracia, przynależący do Kościoła prawosławnego.

Szczególną sylwetką na mapie chrześcijańskiej wiary wydaje się być przedstawiciel rosyjskiej Cerkwi – o. Aleksander Mień, zamordowany we współczesnej Rosji, wielki myśliciel, teolog, a nade wszystko człowiek niewzruszonej wiary.

---

¹ Zob. Benedykt XVI, *Porta fidei*, n. 4 i 6.

² Zob. tamże, n. 15.

1. WIARA W KONTEKŚCIE ŻYCIOWYCH ZDARZEŃ ALEKSANDRA MIENIA

Aleksander Mień urodził się 22 stycznia w 1935 r. w Moskwie w rodzinie inteligenckiej. Dnia 3 września 1935 r. został ochrzczony razem ze swoją matką Jeleną przez przynależącego do Cerkwi katakumbowej o. Serafima Batiukowa, który przepowiedział, iż Alik „będzie wielkim człowiekiem”³. O swoim wychowaniu w wierze o. Mień we wspomnieniach pisze: „Wiele zawdzięczam mojej matce. Co prawda ojciec był człowiekiem niewierzącym, ale matka odznaczała się głęboką, niewzruszoną wiarą. Wychowany zostałem w duchu prawosławia”⁴.

W okresie szkolnym młody Aleksander prawie codziennie uczęszczał na modlitwę do świątyni. Od 12 roku życia systematycznie czytał Biblię, stanowiącą centrum jego życia. W wieku 15 lat zaczął służyć w cerkwi pw. św. Jana Chrzyciela na Krasnoj Priesni⁵. Później o. Aleksander dywagował: „Dla wielu ludzi ten wiek (piętnaście lat) staje się momentem, kiedy od nowa odkrywają to, o czym dowiedzieli się od bliskich i nauczycieli. Rzeczy, które wcześniej były przyjmowane na wiarę i traktowane jako czysta abstrakcja, poprzez żywe doświadczenie osobiste stały się rzeczywistością. Przełom ten obejmuje ogromny krąg spraw i jest szczególnie dla wiary ważny. Czy stanie się ona doświadczeniem osobistym, czy człowiek odkryje ją od nowa dla siebie – oto co najważniejsze. Dopóki to nie nastąpi, dopóki dusza na swojej drodze nie spotka Boga i za Nim nie pójdzie, religia pozostaje systemem poglądów, przyjmowanym na mocy bezkrytycznego zaufania autorytetom”⁶.

Po ukończeniu szkoły średniej w 1953 r. Aleksander został studentem Instytutu Zwierząt Futerkowych w miejscowości Bałaszcicha koło Moskwy, który później przeniesiono do Irkucka⁷. W 1954 r. powstał

---

³ Пор. З. Масленикова, *Жизнь отца Александра Менья*, Москва 1995, s. 26; пор. И. Аман, *Христов свидетель в наше время*, Рудомино 1996, s. 45.

⁴ M. Preciszewski, *Przebudzenie*, „Ład” 7 (1989) nr 22, s. 8.

⁵ Пор. З. Масленикова, dz. cyt., s. 73, 92, 98.

⁶ З. Масленикова, dz. cyt., s. 97-98.

⁷ Пор. И. Аман, dz. cyt., s. 60-61.

pierwszy tom „Historycznych dróg chrześcijaństwa” jego autorstwa⁸. W 1956 r. w cerkwi pw. św. Jana Chrzyciela w Moskwie zawarł związek małżeński z Natalią Grigorenko⁹. A. Mień zdawał sobie sprawę, iż dla zmian w społeczeństwie radzieckim należy odrodzić ewangeliczną wiarę, która darzy człowieka wewnętrzną wolnością: „W młodości od ludzi starszych często słyszałem, że wystarczy żywa wiara, żeby ludzi przyciągnąć. Częściowo zgadzałem się z nimi, jednak dobrze rozumiałem specyfikę naszych czasów. W czasach apostołskich większość audytorium była bardziej lub mniej religijna. Obecnie wiarę zastąpiła niewiara [...] Trzeba znaleźć nowy język dla „kerygmy”, przepowiadania, powiązania jej z zagadnieniami, jakie nurtują ludzi współczesnych”¹⁰. A. Mień zaobserwował, iż wiarę coraz częściej przyjmują osoby wykształcone, dlatego w przygotowaniu do przyszłej pracy brał pod uwagę również kontakty z inteligencją, która mogła potrzebować duszpasterza¹¹. W marcu 1958 r., na ostatnim etapie studiów, został wydany z uczelni za przekonania religijne¹².

Niedługo po powrocie do Moskwy, 1 czerwca 1958 r. w świątyni Rizopłożeniya (cerkiew Położenia Ornatu Przeświętej Bogurodzicy)¹³ przy ulicy Dońskiej, przyjął święcenia diakonatu i został skierowany do posługi duszpasterskiej w miejscowości Akułowo k. Moskwy. Jednocześnie rozpoczął zaoczne studia w Leningradzkim Seminarium Duchownym. Od 1958 r. zaczął publikować swoje artykuły w czasopiśmie „Журнал Московской Патриархии”, gdzie za 4 lata wydano drukiem około 40 pozycji młodego duchownego. Jesienią 1958 r. ukończył książkę „O czym mówi i czego uczy Biblia”, która służyła za podstawę

---

⁸ Por. З. Масленикова, dz. cyt., s. 154.

⁹ Por. И. Аман, dz. cyt., s. 63.

¹⁰ З. Масленикова, dz. cyt., s. 136.

¹¹ Por. tamże.

¹² Zob. tamże, s. 150-153.

¹³ Nazwa jest związana ze świętem bizantyjskim z V w., gdy, zgodnie z podaniem, ornat (strój) Matki Boskiej był przeniesiony z Palestyny do Konstantynopola. Zob. R. Lewicki, *Chrześcijaństwo. Słownik rosyjsko-polski*, Warszawa 2002, s. 235.

do późniejszej 6-tomowej serii „W poszukiwaniu Drogi, Prawdy i Życia”. Równoległe powstał szkic A. Mienia na temat jedności Kościoła¹⁴.

W czasie pracy w Akułowie wiele osób zwracało się do o. Aleksandra o udzielenie sakramentu chrztu św. Diakon Mień najpierw rozmawiał z kandydatem, tłumacząc podstawy życia religijnego, a dopiero później udzielał sakramentów chrześcijańskiej inicjacji. W ramach przygotowań do chrztu zauważył, jak wielu jest ignorantów w sprawach wiary. Stwierdzał, że chrześcijaństwo nie jest sumą dogmatów i nakazów moralnych, lecz to sam Chrystus, dlatego w tym czasie rozpoczął pracę nad swoją książką o Jezusie, którą zatytułował „Syn Człowieczy”. Już w wieku 14 lat miał zamiar napisać to dzieło, lecz doszedł do wniosku, że należy uzupełnić własną wiedzę historyczno-teologiczną podbudową. Z tamtego okresu został zachowany maszynopis „Chrystus”. Zadaniem autora „Syna Człowieczego”, napisanej językiem współczesnym i w bardzo przystępny sposób, było dotarcie do każdego czytelnika – wierzącego i niewierzącego, by wszyscy mogli poznać Zbawiciela. Jedynie część nowej pozycji została opublikowana w poszczególnych numerach oficjalnego pisma Patriarchatu Moskiewskiego, natomiast całość przez pierwsze dziesięć lat istniała w rękopisach¹⁵.

Dnia 1 września 1960 r. Aleksander Mień został wyświęcony na kapłana przez biskupa Stefana w Małym Soborze Dońskim w Moskwie, po czym rozpoczął pracę w podmoskiewskiej parafii w Ałabinie¹⁶. Był to jeden z najpiękniejszych okresów w jego życiu¹⁷. Zdawał sobie sprawę, że należy odpowiedzieć na budzące się w społeczeństwie duchowe zapotrzebowanie wiary zarówno wśród praktykujących, jak i tych, którzy Chrystusa jeszcze nie znają. Cały czas kontynuował pracę pisarską. W okresie ałabińskim powstały: „Źródła pochodzenia religii”, „Magia

¹⁴ Por. З. Масленикова, dz. cyt., s. 158, 160, 162-164, 177.

¹⁵ Por. Т. Рикс, *Александр Мень, Сын Человеческий, 4-е изд.* – Москва: Вита, 1991, 336 с. (rec.), „Warszawskie Studia Teologiczne”, 6 (1993), s. 312-313; por. З. Масленикова, *К истории книги о. Александра Менья „Сын Человеческий”*, w: И. Г. Вишневицкий, Е. Г. Рабинович (red.), *Сборник памяти о. А. Менья*, Москва 1991, s. 178-179; por. З. Масленикова, *Жизнь...*, dz. cyt., s. 166.

¹⁶ Por. З. Масленикова, *Жизнь...*, dz. cyt., s. 179.

¹⁷ Por. И. Аман, dz. cyt., s. 81.

i jedynobóstwo”, „U bram milczenia”, „Prawosławna służba Boża”. W 1964 r. rozpoczyna studia w Moskiewskiej Akademii Duchownej¹⁸. Najważniejsze jednak miejsce zajmowała w jego życiu posługa kapłańska. Oprócz sprawowania liturgii, głoszenia kazań, o. Aleksander co sobotę tłumaczył wiernym podstawy chrześcijańskiej wiary, znaczenie poszczególnych sakramentów, rolę Modlitwy Pańskiej. Młody kapłan bardzo często spacerował wokół cerkwi w stroju duchownym, co umożliwiałoby zwykłym ludziom, nie zawsze wierzącym, bezpośrednią rozmowę, spośród których część wracała później do cerkiewnej wspólnoty¹⁹.

Na kolejnej placówce w Tarasowce, ks. Mień skupił się w sposób szczególny na pracy z młodzieżą, która dostrzegając iluzje komunistycznego systemu, szukała nowych rozwiązań we własnym życiu. Prawosławny kapłan tłumaczył, czym jest chrześcijaństwo, prowadząc w ten sposób wielu z nich do Boga. Rodzina Mieniów zamieszkała w Siemchozie, gdzie o. Aleksander mógł poświęcić wolny od pracy czas na pisanie książek, czego owocem były kolejne dzieła: „Dionizos, Logos, Los” (1966), „Syn Człowieczy” (1968), „Niebo na ziemi” (1969). W 1968 r. A. Mień finalizuje studia w Moskiewskiej Akademii Duchownej obroną pracy doktorskiej „Elementy monoteizmu w przedchrześcijańskiej religii i filozofii”. Nieustannie pogłębia swoją wiedzę, czytając S. Bułhakowa, M. Bierdajewa, W. Sołowjowa, H. Bergsona, uczy się także hebrajskiego i greckiego²⁰.

W lutym 1970 r. o. Aleksander został przeniesiony do parafii w Nowej Dieriewni, gdzie posługiwał do końca swych dni. Do ks. Mienia w dalszym ciągu garnęli się ludzie, szukając rozwiązań w trudnych życiowych sprawach. Po rozmowie z nim wychodzili odmienieni²¹. O. Mień pomagał każdemu odnaleźć drogę do Boga: „[...] najgłębsze siły człowieka mogą się tylko wtedy realizować, kiedy człowiek wewnętrznie

¹⁸ Пор. З. Масленикова, *Жизнь...*, dz. cyt., s. 191, 195, 199.

¹⁹ Пор. З. Масленикова, *Жизнь...*, dz. cyt., s. 185-187; пор. И. Аман, dz. cyt., s. 78.

²⁰ Пор. И. Аман, dz. cyt., s. 111-113; пор. З. Масленикова, *Жизнь...*, dz. cyt., s. 219.

²¹ Пор. З. Масленикова, *Жизнь...*, dz. cyt., s. 222, 224.

związany jest z Chrystusem. Po to Pan przyszedł na ziemię, aby pozostać, być z nami. Przez Niego otrzymujemy nowe siły. Nasze wysiłki będą bezowocne, jeśli nie będzie głębokiej wiary i nie pozostaniemy wierni Bogu, w którego dłoniach spoczywa przyszłość²². O. Aleksander służył wszystkim wiernym, jednak w sposób szczególny realizował swoje powołanie w pracy z inteligencją z Moskwy i innych miast. Niektórzy nawet twierdzili, iż posiadał dwie parafie: jedną w Nowej Dieriewni i drugą – cały Związek Radziecki²³. Potrafił odnaleźć wspólny język z każdym człowiekiem: „Zawsze staram się posługiwać pojęciami intelektualnymi, do których przywykli moi rozmówcy. Zarzucano mi niejednokrotnie, że jest to „chwyt misjonarski”. Ja natomiast uważam, że Kościół powinien mówić dzisiejszym językiem, rozumiałym dla ludzi. Nie jest to żadna propaganda, lecz podstawa działalności duszpasterskiej²⁴. W Nowej Dieriewni A. Mień zaczął tworzyć małe grupy (7-12 osób), których celem była wspólna modlitwa i poznawanie Pisma Świętego. O. Aleksander czuwał nad całością prac w tych wspólnotach, wyznaczając prowadzących, tworząc programy formacyjne, dostarczając niezbędnej literatury²⁵.

W 1988 r., kiedy zaprzestano prześladowań religijnych, pojawiły się nowe możliwości głoszenia Ewangelii. O. Aleksandra zaczęto zapraszać do radia i telewizji, miejsc pracy, na uczelnie²⁶. Jeden ze słuchaczy A. Mienia wspominał: „Cóż to były za spotkania! Panowała cisza, a on mówił o chrześcijaństwie i o kulturze. Był niezwykle erudytą, cytatami sypał jak z rękawa. Imponował, ale nie tylko. Czuło się, że to nie on jest tu najważniejszy, ale Ten, o którym świadczy²⁷. Był to

---

²² A. Michalski, *Na gruzach totalitaryzmu*, Warszawa 1991, s. 15.

²³ Por. W. M. Korzyn, *Ojciec Aleksander Mień – świadek Ewangelii współczesnej Rosji*, w: J. Drabina (red.), *Prawosławie*, „Zeszyty naukowe UJ”, Studia Religioica, Kraków 1996, s. 129.

²⁴ *Przebudzenie*. Z ojcem Aleksandrem Mieniem, duszpasterzem moskiewskiej inteligencji, rozmawia Marcin Przeciszewski, „Ład” 7 (1989) nr 22, s. 8.

²⁵ Por. З. Масленикова, *Жизнь...*, dz. cyt., s. 235-236; por. W. M. Korzyn, dz. cyt., s. 132.

²⁶ Por. З. Масленикова, *Жизнь...*, dz. cyt., s. 264.

²⁷ A. Michalski, *Ojciec Aleksandr...*, „Ład”, 8 (1990) nr 42, s. 5.

okres szczególnie wyťažonej pracy. Jako prawosławny duchowny zdawał sobie sprawę, że należy wykorzystywać wszystkie możliwe szanse w przepowiadaniu Radosnej Nowiny: w ciągu miesiąca wygłaszał ok. 30 wykładów, brał udział w reaktywacji Rosyjskiego Towarzystwa Biblijnego, założył stowarzyszenie *Культурное Возрождение* („Odrodzenie Kulturalne”), otworzył w swojej parafii „niedzielną szkółkę”, miał zostać rektorem Prawosławnego Uniwersytetu, postanowił wydawać czasopismo *Мир Библии* („Świat Biblii”), zajmował się także pracą charytatywną²⁸. Niedługo przed śmiercią na prośbę jednego z dziennikarzy, wyliczając swoje zaangażowania, stwierdził: „Chciałbym zwrócić uwagę, że pracowałem z ludźmi jako duszpasterz, nie pozwalałem sobie na zajmowanie się *sensu stricto* teologią naukową, ponieważ uważałem, że taka teologia dopuszczalna jest tylko w warunkach, w których znajdują się czytelnicy. U nas ludzie, w zasadzie, potrzebują chleba, prostego pokarmu, i właśnie ja pracuję w takiej „piekarni”. Po mnie, być może, przyjdą ludzie, którzy będą przygotowywać ciastka. Moim zadaniem jest przygotowywać chleb”²⁹. Niestety, o Aleksandrowi nie udało się zrealizować wszystkich planów. Dnia 9 września 1990 r. został zamordowany przez nieznanego dotąd sprawcę na leśnej drodze do stacji kolejowej w Siemchozie, niedaleko Moskwy, gdy udawał się na niedzielną liturgię do Nowej Dieriewni³⁰.

2. WIARA PODSTAWĄ CHRZEŚCIJAŃSTWA

Wiara była cnotą Abrahama, praojca Izraela i Kościoła chrześcijańskiego (zob. Rdz 15, 6). Stąd o. Aleksander za Apostołem Narodów podkreślał: „Abraham jest bohaterem wiary, bo poszedł wbrew wszystkiemu. Bóg obiecał mu potomstwo, przez które otrzymają błogosławień-

---

²⁸ Por. З. Масленикова, *Жизнь...*, dz. cyt., s. 264, 266, 267; por. W. M. Korzyn, dz. cyt., s. 133.

²⁹ T. Pikus, *Cerkiew w nauczaniu A. Mienia*, „Warszawskie Studia Teologiczne”, 7 (1994), s. 136, cyt. za: А. Мень, *Быть христианином. Интервью и последняя лекция*, Wheaton 1992, s. 15.

³⁰ Por. З. Масленикова, *Жизнь...*, dz. cyt., s. 268.

stwo wszystkie ludy i narody ziemi, chociaż jego żona była nieplodna i w podeszłym wieku. Bóg obiecał mu ziemię, lecz on był tułaczem i obcym. Nie miał nic, prócz pełnego zaufania do Boga³¹. W Starym Testamencie pojęcie „wiary” nie oznaczało teoretycznego, filozoficznego lub religijnego przekonania, lecz rozumiane było jako zawierzenie człowieka Bogu: „Tak, przyjmuję i słucham”³². W chwili wypowiedzenia Bogu „Tak” narodziła się wiara Abrahama. Wiara po hebrajsku brzmi *emuna*, od słowa *aman* – „twardy”. Pojęcie wiary w ujęciu Mienia jest bliskie wierności: Bóg okazuje wierność człowiekowi, a człowiek pomimo własnej słabości i grzeszności – Bogu³³. Przymierze z Panem nie stanowiło charakteru ostatecznego, albowiem w VII w. przed naszą erą Jeremiasz zapowiedział nadejście Nowego Przymierza, zrealizowanego w momencie ustanowienia Eucharystii³⁴. Chrystus wskazał na nowe oblicze Stwórcy: w miejsce dotychczas tajemniczego, odległego Boga używa określenia „Ojciec”: „Chrystus objawia Boga jako naszego Niebieskiego Ojca, tym samym czyni nas braćmi i siostrami, albowiem o braciach i siostrach można mówić tylko tam, gdzie jest wspólny ojciec. A zatem wspólny Ojciec duchowy to Bóg, a otwartość serca na nowinę Jezusa Chrystusa stanowi tajemnicę Ewangelii”³⁵.

W swoim nauczaniu o Aleksander podkreśla, iż Jezus rozpoczął własną misję od przepowiadania wiary: „Nawróćcie się i wiercie w Ewangelię” (Mk 1, 15)³⁶. Przez całe ziemskie życie nawoływał do wiary w Boga Ojca, w Siebie, w Radosną Nowinę, w Królestwo Boże. Stąd nie dziwi, że w nauczaniu Chrystusa, Apostołów i Cerkwi wiara stanowi najważniejszy warunek chrześcijańskiego życia. Razem z wiarą przychodzą nadzieja i miłość. Klasyczna definicja wiary została zawarta

³¹ A. Mień, *Wierzę w Boga*, Warszawa 2003, s. 27.

³² Пор. А. Мень, *Христианство*, в: А. Мень, *Быть христианином*, Москва 2007, s. 40-41.

³³ Por. tamże, s. 53.

³⁴ Por. tamże, s. 41.

³⁵ Tamże, s. 53.

³⁶ Cytaty z Nowego Testamentu zostały podane z ekumenicznego tłumaczenia Pisma Świętego Nowego Testamentu, wydane go przez Towarzystwo Biblijne w Warszawie w 2007 r. (IV wydanie poprawione).

w Liście do Hebrajczyków: „Wiara jest gwarancją tego, czego się spodziewamy, dowodem istnienia rzeczy, których nie widzimy” (Hbr 11, 1). Zdaniem Kościoła prawosławnego, a więc także o. Mienia, wiara posiada dwie strony: wiara w kogoś lub coś poprzez przyznanie autentyczności i wartości (wiara w Tróję Świętą, Kościół) oraz wiara, polegająca na zaufaniu. Można, na przykład, wierzyć w Boga i jednocześnie Jemu ufać poprzez słuchanie Jego Słowa, opieranie się na Nim jako na fundamencie, spodziewanie się Jego obietnic. Do chrześcijanina należy zadanie posiadania zarówno jednej, jak i drugiej wizji wiary – powinien uwierzyć całym sercem, umysłem i duszą, a później żyć wiarą na co dzień³⁷. Również A. Mień dokonuje rozróżnienia pomiędzy „wierzyć w Boga” a „wierzyć Bogu”. Zdaniem prawosławnego kapłana, wierzyć w Boga może każdy człowiek, gdyż Abraham uwierzył Panu poprzez całkowite zawierzenie Mu siebie, przyjmując Jego słowo za Najwyższe. Według ks. Aleksandra, nie ma osób niewierzących. Każdy człowiek rodzi się z odczuciem wiary. Część społeczeństwa uświadamia ją sobie jako pewien światopogląd, część wierzy instynktownie. Człowiek może uważać siebie za ateistę, ale wewnątrz pozostaje wierzący³⁸.

Na pytanie o życiowe *Credo*, o. Aleksander stwierdził: „Chociaż *credo* każdego chrześcijanina, i, rzecz jasna, kapłana, zawarte jest w wyznaniu wiary, uważam tę prośbę za całkowicie zasadną. Chrześcijaństwo jest niewyczerpalne... Dla mnie wiara, jaką wyznaję, to chrześcijaństwo jako siła dynamiczna, ogarniająca wszelkie aspekty życia, otwarta na wszystko, co stworzył Bóg w przyrodzie i w człowieku. Odbieram chrześcijaństwo nie tyle jako religię, która istniała w ciągu minionych dwudziestu wieków, ile jako drogę w przyszłość. Centrum chrześcijaństwa jest Jezus Chrystus. On jest miarą i kryterium oceny wszystkiego”³⁹. O. Aleksander za Apostołem Narodów twierdzi, iż z Panem nie można bezpośrednio się złączyć z racji na ograniczoność stworzenia względem Stwórcy. Jedynym pomostem pomiędzy Bogiem i ludźmi jest

³⁷ Пор. Ф. Хопко, *Основы православия*, Москва 2006, s. 24-25.

³⁸ Пор. В. Илюшенко (red.), *Отец Александр Мень отвечает на вопросы слушателей*, Москва 2004, s. 42, 48.

³⁹ A. Mień, *Credo*, „Powściągliwość i Praca”, 42 (1991) nr 10, s. 4.

Jezus Chrystus: „Jeśli z Bogiem nie można się zjednoczyć, to z Bogoczłowiekiem można, gdyż On należy do dwóch światów równocześnie – do naszego świata i do tamtego świata. Na tym opiera się cała droga mistyków chrześcijańskich, poczynając od Pawła aż do dnia dzisiejszego – droga do Ojca tylko poprzez Syna. Ja jestem bramą – mówi Chrystus. Ja jestem bramą, wrotami do nieba”⁴⁰.

Chrzest stanowi początek zjednoczenia z Bogiem⁴¹. Do zadań Kościoła należy głoszenie Radosnej Nowiny światu, podkreślając, że Boże Objawienie nie istnieje poza czasem i przestrzenią, lecz stanowi autentyczne wydarzenie, dokonane w historii zbawienia⁴². Podstawą w przekazywaniu Ewangelii są trzy cnoty: wiara, nadzieja i miłość. Chrystus naucza, że Bóg jest miłością, kochającym Ojcem każdego człowieka, który Mu się powierzył. Wiara nie stanowi jedynie teoretycznej pewności o istnieniu Boga, lecz polega na żywym osobowym spotkaniu z Nim jak z Ojcem, co umożliwi natura człowieka – osoby, stworzonej na obraz i podobieństwo Boże. Ostatecznym celem Boga jest dobro Jego stworzeń, polegające na całkowitym zaufaniu Stwórcy. Tylko przyjęcie w wolności Ojca Niebieskiego stwarza podstawę do prawdziwej wiary⁴³. Katechizm Kościoła Prawosławnego naucza, że „człowiek, który złożył swą ufność w Jezusie, wykracza poza swe ludzkie ograniczenia, zostaje wyzwolony ze swych ziemskich pęt, ze swych sprzeczności, ponieważ – dzięki swej wierze – zjednoczył się z Tym, którego rozpoznał jako człowieka i jako Boga. Oznacza to także, iż odtąd wierzący jest niesiony przez Chrystusa ku królestwu Bożemu. Na tym polega zbawienie. I na tym polega wiara, która zbawia. „Twoja wiara cię ocaliła” (Mt 9, 22) – powiedział Jezus do kobiety, która cierpiała na krwotok. „Wierz tylko!” (Mk 5, 36) – powiedział do Jaira, przełożonego synagogi, którego córeczka właśnie umarła. Wiara zatem otwiera bramy Króle-

⁴⁰ А. Мень, *Христианство...*, dz. cyt., s. 48-49.

⁴¹ Рог. А. Мень, *Евангелие – радостная весть* (отрывки из литературного сценария фильма), w: *Слово Александра Меня*, ТПО „Русь-фильм” (red.), Москва 1990, s. 3.

⁴² Рог. А. Мень, *Как читать Библию*, cz. 1, Москва 2005, s. 19.

⁴³ А. Мень, *Евангелие – радостная весть...*, dz. cyt., s. 5.

stwa. Przez całkowicie wolny akt człowiek przyłącza się do Chrystusa, i Chrystus wprowadza go do swego Królestwa⁷⁴⁴.

Drogowskazem w życiu wiarą na co dzień dla chrześcijan ma być nowe przykazanie miłości: „Nowe przykazanie wam daję, abyście się wzajemnie miłowali. Jak Ja was umiłowałem, tak i wy miłujcie jedni drugich” (J 13, 34). Nakaz miłowania Boga i drugiego człowieka został przekazany przez Mojżesza. Nowość nauki Chrystusowej polega na szczególnej miłości Boga do ludzi, zrealizowanej w odwiecznym planie odkupienia: „Jeśli kto chce iść za Mną, niech się zaprze samego siebie, niech każdego dnia bierze swój krzyż i niech Mnie naśladuje” (Łk 9, 23)⁴⁵.

Reasumując, należy zauważyć, że o. Aleksander Mień przez całe swoje życie starał się wiernie realizować własne powołanie, zgłębiając tajemnice wiary, zarazem żyjąc nimi na co dzień. Ewangelia, którą głosił, była skierowana do wszystkich ludzi, w sposób szczególny do osób z inteligencji, poszukujących Boga. Prawosławny kapłan nie tylko nauczał o wierze, zawartej w Bożym Słowie, urzeczywistniającej się w sakramentach, lecz także uczył kierować się jej zasadami, przestrzegając przykazania miłości. Własną osobą wskazał, iż można w czasach prześladowań za wiarę, nie zważając na istniejące bariery i trudności, głosić Pana światu. W przeżywanym roku wiary postawa o. Aleksandra, teologa a zarazem duszpasterza, może posłużyć za dobry przykład całkowitego zawierzenia Jezusowi Chrystusowi, ukrzyżowanemu i zmarły-chwstałemu dla naszego zbawienia.

Summary

Father Alexander Mien, a priest of the Orthodox Church, pastor, theologian, writer, was murdered close to Moscow on September 9, 1990, by unknown perpetrators. Throughout his life, he beautifully testified his faith, leading others to Christ and taught them to live their faith every day.

This article presents the teaching of Fr. Mien on Christian faith, supported by his own testimony of trust in the Lord. The Orthodox priest makes a distinction between “faith in

⁴⁴ Katechizm Kościoła Prawosławnego *Бог Живу*, Kraków 2001, s. 173.

⁴⁵ Пор. А. Мень, *Христианство...*, dz. cyt., s. 42-43.

God” and “to belief God.” Any man could have faith in God but an example of complete belief in the Lord is Abraham, who recognized God’s Word to be the highest.

The Orthodox priest confirms that the only bridge between God and men, due to the limitations of the creatures towards the creator, is Christ, true God and true man. Only the authentic union with Jesus leads the believer to the Heavenly Kingdom. Faith is not merely a theoretical certainty of the existence of God, but is relaying in live personal encounter with him. The duty of the Church is to proclaim the Good News to the world. The sign in the daily life of faith need to be the commandment of love: “ I give you a new commandment: love one another. As I have loved you, so you also should love one another.” (Jn 13, 34).